СВОБОДА — SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

РІК LI. Ч. 252. Джерзі Сіті, Н. Дж., середа, 29-го грудня 1943. — No. 252. Jersey City, N. J., Wednesday, December 29, 1943. VOL. LI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. П'ЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237, 4-0807 — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

АРМІЯ ОПАНУВАЛА ЗАЛІЗНИЦІ НА ПРИКАЗ ПРЕЗИДЕНТА

ВАШИНГТОН. — У понеділок 27. грудня в 6. годині ввечір военний департамент, в одну годину після видання приказу президентом Рузвелтом, обняв нагляд над залізничим рухом в цілім краю, щоб не допустити до страйку залізничих службовців та перешкодити спаралізованню залізничої комунікації. Секретар війни, Генрі Л. Стимпсон, висловив надію, що кожен залізничий службовець остане на своїм становищі і сповнить свій обовязок. Велика військова офензива, що саме тепер має розпочатися, не сміє бути стримана через перерву транспортів залізницями. Начальником усіх залізниць назначив военний департамент лютенанта-ґенерала Брегона Б. Сомервила. Начальником руху іменований майор-ґенерал С. П. Ґрос. Їм до помочи стане штаб Американського Залізничого стоваришення. Приказ вийти на страйк дістали члени братства машиністів і пічкурів та члени братства кондукторів і пересувачів зворотниць. Наказ до страйку виданий 15 юніями неоперативних службовців відкликано. Дві юнії, що не вийшли на страйк, згодилися й дістали підвишку, разом 9 центів на годину. Надіються, що й три інші братства оперативних залізничників приймуть умови президента Рузвелта. Коли це станеться, то річний кошт операцій залізницями в Америці зросте на сто міліонів долярів. Колиб скінчилося на признанню підвишки платень по 4 центи на годину для неоперативних службовців, то крім тамтого видатку прибув би ще в[illegible] на 182 міліонів річно. Колиб до цього додати ще 5-центовий додаток за працю понад час, то видатки зростуть додатково ще на 125 міліонів; разом зростуть операційні залізничі видатки [illegible] на 407 міліонів річно.

Несподіваний приказ през[illegible] не враження в краю. Внаслідок такої енергійної поставп надіються замирення службовців, а через те і короткотривалого заряду залізниць військом. Президент лишив вільну руку секретареви війни для покінчення військового режиму на залізницях.

РОБІТНИКИ В СТАЛІВНЯХ СТАЮТЬ ДО ПРАЦІ.

ВАШИНГТОН. — Военна Робітнича Рада змінила своє рішення 8 голосами проти 4 і дозволила на переговори з юнією сталевих робітників про можливість вспятної підвишки платень. На цій підставі предсідник юнії Злучених Сталевих Робітників Филип Морей видав наказ членам вернутися до праці аж до провірки їхніх домагань.

ВАЖКО ДОБИТИСЯ РІВНОПРАВНОСТИ РАС.

ВАШИНГТОН. — Президентська Комісія для Справедливого Трактування Наємців явилася в бюрі президента Рузвелта зо звітом і просила його видати наказ 16 залізничим підприємствам у південносхідних стейтах та 7 робітничим юніям, щоб вони трактували всіх наємців однаково і не робили різниці між расами та віроісповіданнями. Три юнії зміслися відмовилися послухати доручення комісії, як про це жалувалася вона у президента, ще й оспорювали її право видавати такий наказ, а чотири юнії зіґнорували цілком її приказ. Надіються президентового зарядження в цій справі.

СМЕРТНІСТЬ ВНАСЛІДОК ЗАПАЛЕННЯ РОСТЕ.

НЮ ЙОРК. — В останньому тижні зросла кількість смертельних випадків в недузі запалення легенів до 68 відсотків, як про це сповіщає комісар здоровля д-р Ернест Стебинс. Він теж остерігає перед легковаженням цієї недуги, кажучи, що навіть легке недомагання віддихових органів може довести до поважних комплікацій. В тижні, що покінчився 25 грудня вмерло в місті Ню Йорку 235 людей на запалення. Таксамо зросла кількість смертних випадків від інфлюенци на 23 в порівнанню з 15 випадками в попереднім тижні.

ТРАҐІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ В ВУГІЛЬНІМ ПРОМИСЛІ.

ВАШИНГТОН. — З усіх кінців краю наспіли вісти, про траґічне положення в вугільнім промислі. Найбільше дається це в знаки такому містови, як Ню Йорк і іншим великим середовищам. Щоб прийти населенню в допомогу, зарядив адміністратор топлива Гаролд Л. Ікес, щоб армія відступила половину своїх припасів твердого вугілля для вжитку цивільного населення, а зате, щоб уживала для своїх потреб мягкого вугілля.

КРОВ ВЯЗНІВ БАГАТША ЧИМ ЗВИЧАЙНИХ СМЕРТЕЛЬНИКІВ.

ШІКАҐО. — У стейтовій тюрмі в Стейтвил віддали свою кров для вжитку армії 1,000 вязнів. Провірка виказала, що їх кров багатша ніж кров пересічної іншої групи людей. Директор тюрми твердить, що це треба завдячувати правильному харчови, який дістають вязні.

„Війна ще й тепер не зачалася", думає ґен. Марч

ВАШИНГТОН. — З нагоди 79-ліття народин ґенерала Пейтона С. Марча, начальника ґенерального штабу з першої війни, склали йому приятелі побажання. При тій нагоді він висловив такі думки про теперішний перебіг війни: Раз Америка навчилася, що треба приготовити плян битви, заки посилати до неї армію. У першій війні я мав сконцентрованих 2 міліони вояків на західнім фронті, а тепер ми вислали ледви тільки борців на 50 різних фронтів. Аж тепер ми мабуть зрозуміли, що війну можна виграти через зосереджений напад споза Анґлійського каналу і створення західнього фронту. — Пождіть, аж вишколені вояки пічнуть їхати на фронт, а з нього пічнуть вертати до краю ранені. Тоді побачите, що це війна. Війна ще навіть не зачалася. Ви щойно побачите війну, як німці й японці пічнуть боротися на своїй землі. Дивіться на Росію, де навіть діти воюють в обороні своєї землі. — Казали британці, що вони змели місто Гамбурґ із лиця землі. А потім виконали ще додатково 119 повітряних налетів. Гітлер бувби дурнем, колиб тримав фабрики амуніції на поверхні. Все те мусить бути під землею і то десь далеко від границі, отже ми бомбардуємо порожні фабрики.

ГОЛ ЩЕ НЕ ПРИЗНАЄ НОВОГО УРЯДУ БОЛІВІЇ

ВАШИНГТОН. — Секретар стейту Кордел Гол оголосив, що Злучені Держави не признають нового уряду південно-американської републики Болівії, який прийшов до влади насильно, без попереднього порозуміння з урядами інших американських републик. — Ця заява Гола, як кажуть, вимірена теж проти Арґентини тому, що вона ще й досі втримує дипльоматичні зносини з державами Осі, а новий уряд Болівії ще не дав доказу, що він приноровився до постанов Пан-Американської конференції.

ЗАВЕДЕНО СТРОГІШУ ЦЕНЗУРУ В СПРАВАХ ІНВАЗІЇ

ВАШИНГТОН. — Всі новинки в нашому краю, як також і телеграми ззаграниці в справах інвазії Гітлерівської Европи переходять через докладну військову цензуру. Вона ще скріпиться в наступних тижнях, щоб ворог не міг дістати потрібних йому стратеґічних інформацій.

Поляки піднімають кампанію за рятування для Польщі Західної України

ЛОНДОН. — Станіслав Міколайчик, премієр польського уряду на вигнанні,виїхав до Злучених Держав, аби підняти перед американським урядом заходи за майбутнє Польщі, головно за вирішення східних границь Польщі по бажанню польського уряду на вигнанню.

Премієр Міколайчик сподівається відбути конференції з президентом Рузвелтом в тій [illegible] польській державі вчас починання другої світової війни, повинні далі належати Польщі як неспірна польська територія. Це становище польського уряду йде в розріз зо становищем Росії, котра вважає за свою всю цю територію, що була під її окупацією вчас починання німецької війни проти советського союзу.

Польський премієр власне їде до Америки, аби зеднати собі на свій бік голос американського уряду та аби при його допомозі добитися від Росії якщо вже не повного признання старих границь, то принаймні можливо найкращих границь. Американський уряд досі в справі майбутніх границь в Европі не сказав найменшого слова; поляки висказують надію, що тепер уряд в Вашингтоні вперше виявить своє становище до цеї справи.

РАДИТЬ БОЛГАРІЇ ПЕРЕХОДИТИ НАЧАС ДО АЛІЯНТІВ

МОСКВА. — „Правда" подала довгу статтю на адресу Болгарії, котра не находиться в війні з Росією, але як сателіт Німеччини є в війні зо Злученими Державами й Британією. „Правда" радить Болгарії відкликати негайно війну проти Америки й Анґлії, здержати всі военні операції в Югославії, получитися з югославськими партизанами для боротьби проти німців та полагодити мирно територіяльні спори між Болгарією й Югославією. „Правда" кладе натиск на потребу таких кроків уже в найближчій будучности; в противнім разі, каже часопис буде запізно. Як Німеччина буде переможена, тоді буде запізно переходити до Аліянтів; тоді Болгарію зроблять відповідальною за всі наслідки німецького воювання й злочинств на Балкані. Тільки через негайне зірвання з німцями й негайну поміч Аліянтам зможе Болгарія врятуватися від катастрофи.

ЗАПОВІДЬ ЗГОДИ МІЖ ПАРТІЯМИ ЮГОСЛАВІЇ?

КАЇРО. — Інформаційне бюро югославського уряду на вигнанні видало замітний бюлетин, у котрому вперше говориться про боротьбу партизанів під командою Броза Тіта як про борців проти німецьких наїзників. Бюлетин щоправда говорить таке саме й про четників Міхайловіча, але прихильна згадка про партизанів Тіта, котрих це бюро досі інакше не називало, як „комуністичним ворогом", є замітною зміною в політиці бюра.

ТЕПЕР ВОНИ БУДУТЬ ЗНАТИ.—У таборі вишколу американських вояків у Форт Юстин, у стейті Верджінії, влаштовано такий нібито похорон для тих вояків, які згинули би наділі, якби там напоролися на ворожу бомбу, зариту в землі. Бувши на такій поглядовій лекції, ці вояки тепер певно будуть її тямити, коли їм прийдеться в справжніх боях іти полем чи дорогою, де можуть бути зариті ті так звані лапки на дурнів.

МАРИНАРІ ВСАДОВИЛИСЬ НА НОВІЙ БРИТАНІЇ

АЛІЯНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА НА НОВІЙ ҐВІНЕЇ. — Американські маринарі під командою ґен. Вилйема Рупертоса висіли в неділю на західний конець Нової Британії й всадовилися там на добре на розі Ґлостері.

Один відділ цих військ, одітих у зелені уніформи, вдерся негайно на горб Тарґет та відкрив з нього вогонь моздірами на дальше положені ворожі позиції, головно на вороже летунське поле. Маринарі йшли до бою з великим запалом. Вони висіли теж на кількох інших пунктах та заняли Лонґ Айленд, що лежить при вході до заливу Вітіясу, котрий відділює Нову Британію від Нової Ґвінеї.

Ґенерал МекАртур подав потім у своїм комунікаті, що всіх цих висаджувань американських маринарів доконано без утрати людей, літаків або кораблів.

Доперва як американці осілися на острові, надлетіли японські літаки; вони втратили негайно 61 літаків у боях з американськими летунами й сухоземною артилерією.

Осадовившися на берегах, американські маринарі зараз на другий день почали наступ углиб острова.

ДАЛЬШІ ПОДРОБИЦІ БОЮ, В КОТРІМ ЗГИНУВ „ШАРНГОРСТ".

ЛОНДОН. — Адміраліція подала до відома, що в битві, в котрій загинув „Шарнгорст", британці просто не мали ніяких утрат. Конвой поплив далі до Мурманська без ніякої шкоди, а з британських военних кораблів, що билися з „Шарнгорстом", тільки два були поцілені; їх шкоди невеликі.

Заява адміралиції є відповіддю на широко роз[illegible] націстичний комунікат, що [illegible] затопив багато британсь[illegible] кораблів та потонув, вистрілявши всі кулі. Адміраліція розкрила просто чергову брехню націстів, видану для осолодження німцям гіркої правди.

Фльотні круги Лондону кажуть, що „Шарнгорст" це останній німецький корабель, здібний до морської плавби. „Тірпіц" ще далі в норвезькому фйорді Алтен, де його в минулий вересень поцілила торпедою британська субмарина, а „Ґнайзенав", що в лютім 1942. р. вирвався з „Щаргорстом" з Бресту, відай находиться в Ґдині, де на ньому направляють ушкодження від аліянтських летунських бомбардувань.

РОСІЙСЬКА АРМІЯ НАСТУПАЄ ДАЛІ.

ЛОНДОН. — Російська армія далі веде свою зимову офензиву на двох фронтах. В одній з них червона армія заломила німецькі лінії на захід від Киева на просторі 14 миль та знову підійшла до Житомира, підчас коли в Білоруси вона затіснила свій натиск на Вітебськ і перетяла залізницю з Вітебська до Полоцька.

На Україні червона армія, підійшовши до Житомира, Бердичева й Козятина, заняла Яроповичі, Андрушівку, Івнисту, Бровки, Паріпси, Кожанку й Трілісся. Каже московський комунікат, що в тому секторі війська червоної армії наступали понад купи німецьких трупів. У боях за Андрушівку російські військa розбили два баталіони німців.

ЗАВЗЯТИЙ БІЙ ЗА ОРТОНУ В ЗЛИВУ.

АЛЖІР. — Битва за Ортону йде далі не дивлячися на зливні дощі. Аліянтські повзи стали тепер вибивати німців з одного блоку домів за другим.

Півтретя милі від того міста индуські відділи британської восьмої армії добули від німців село Віллю Ґранде.

БЕРЛІН ЩЕ ГОРИТЬ.

СТОКҐОЛЬМ. — Приватні вісти з Берліну до „Афтонтіндніnґен" подають, що німецька столиця ще горить від бомбардування її в навечеря Різдва. Спід румовищ досі добуто дві тисячі тіл. За три дні роздано між населення Берліну рятункові пайки міліонови мешканців.

До лондонського часопису „Ексчейндж Телеґраф" доносить його кореспондент з Ціріху, в Швайцарії, що останнє бомбардування Берліну наробило йому великої шкоди, головно в робітничих дільницях. Влада Берліну рахує, що число бездомних Берліну збільшилося на 243,000 осіб.

ПАРТИЗАНИ ТІТА ПІДСУВАЮТЬСЯ ПІД ЗАГРЕБ.

ЛОНДОН. — Югославські партизани під маршалом Брозом Тітом проломали ворожі лінії в окрузі Загреба й знищили німецьку летунську базу в Великій Ґориці, всего 8 миль від столиці Анте Павеліча, куклового вождя Хорватії. Партизани теж унеможливили німцям осадження війська на одному острові при побережжю Хорватії.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second-Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.		SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.	
На рік	$7.00	One year	$7.00
на пів року	$3.75	Six months	$3.75
На три місяці	$2.00	Three months	$2.00
Число з суботи (з англійською частиною):		Saturday's Issue (with Ukrainian Weekly):	

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

Остання осторога

Різдвяна промова президента Рузвелта була промовою не тільки самого президента. Як це виходить з її змісту й як це публично заявив Ґюз, бувший австралійський премієр та член дорадної воєнної ради, президент Рузвелт висказував теж думки, почування й постанови Чорчила, Сталіна й Чянґ-Кай-Шека. Це дає їй надзвичайне значення.

Говорив він без сумніву в імени провідників найбільших у світі аліянтських держав, коли він заявив, що в Каїро й Теґерані говорено не тільки про війну, але й про мир після війни. Говорив він певно в імени усіх учасників обох конференцій, коли він подав пляни супроти Німеччини.

Сказав президент, що Обєднані Держави не мають наміру закріпостити німецького народу. „Ми хочемо дати йому нормальні шанси розвою, в мирі, як пожиточному й шанованому членови европейської сімї". Одначе „ми наміряємо звільнити їх раз на все від націзму й пруського мілітаризму й від руїнницького погляду, що нібито вони є нація панів".

Як видно, ці слова не противляться ще зовсім давній формулі закінчення війни між Обєднаними Державами й державами Осі, котру Аліянти зібрали в фразі „безумовної здачі". Зо слів президента Рузвелта виходить, що така безумовна здача мала би відноситися тільки до військового боку цеї війни. Сказано цю думку виразно на московській конференції, що Німеччина „має скласти зброю на основі безумовної здачі". З цього ще [illegible] що [illegible] умовної здачі б[illegible] якраз противно. Аліянти уста[illegible] президента Рузвелта ґарантують німцям, що Аліянти хочуть запевнити німцям можливість мирного розвою.

Одначе, на погляд Аліянтів, такий мирний розвій німецького народу в европейській сімї не можливий так довго, як довго в Німеччині панує національно-соціялістичний уряд, як довго в ній ще мають якенебудь значення пруські юнкри, як довго німці ще далі переняті думкою про вищість німецької нації. Як німці очистяться з націзму, мілітаризму й божевільної фантазії про свою вищість, вони дадуть доказ, що вони можуть знову бути приняті як рівні з рівними в вільну европейську сімю.

Проти цього пляну напружать очевидно всі свої сили загрожені сили націзму й мілітаризму, аби далі по волячому послушних німців гнати страхом перед Аліянтами до дальшої війни, нібито на врятування Німеччини, а на ділі для врятування панування над німецьким народом націстів і мілітаристів.

ВДЕРЖУВАТИ СВОБОДУ

Д-р Никлас Батлер, президент Колюмбійського Університету в Ню Йорку, звертає увагу на дуже важну проблему, коли закликає не допускати до цього, щоб вигравати війну, а заразом підкопувати в себе ті принципи, в обороні яких ми пішли воювати.

Д-рови Батлерови іде про такі різні урядові обмеження певних свобід, які, на його думку, непотрібні. Він розуміє цілком добре, що така тотальна війна як та, в якій ми опинились, вимагає певних ограничень індивідуальної чи громадської свободи. І це розуміння мусимо мати на увазі, коли хочемо якслід зрозуміти його інтенцію. Він не є проти обмежень, що є конечними, але каже, що за змисл іти до війни в обороні чогось такого, що самі оборонці не обороняють у себе в дома, а може навіть і затрачують. Він завеликий американський патріот, як і завеликий демократ у широкому світовому значінню, щоби бажав своїми словами ослабити нашу боротьбу з ворогами демократії. Але він не хотів би в часі ось такої боротьби бачити свій край у такому положенню, що виглядалоб, що демократія береться без потреби за такі обмеження індивідуальних і громадських свобід, що є питомі тоталітарним державам і диктаторським режімам. Д-р Батлер боїться, щоб непотрібні вкорочування ось таких свобід не стали згодом загрозою самим тим свободам. Він тої думки, що американський нарід вивязується знаменито з своїх воєнних завдань. І то як на фронті, так і в запіллю. Край виглядає йому обєднаним. І тому, чим менше урядових обмежень, тим краще, бо їх не треба, як люди справно працюють та дають докази, що вміють самостійно й охотно працювати без натиску. Очевидно, а це треба ще раз підкреслити, що все те не відноситься до таких обмежень і розпорядків, що диктовані потребами оборони краю.

Д-р Батлер говорив ще й про інші речі. Критикував, наприклад, конґрес за проволоки в вирішуванню важних справ, як от податку. Він заявився проти творення в суспільнолу життю спеціяльних економічних чи соціяльних ґруп, що тільки добачують свої власні ґрупові інтереси. А це відноситься як до промисловців, так і до робітників. Він добачує правдивий американізм в кооперації, в дружній і мирній співпраці.

Та з цього, що він говорив, таки найбільше підкресляють те, що він сказав у справі вдержування і охорони свобід. І не диво. Ось ті свободи були завжди найбільшою цінністю американського народу. Є вони нею і сьогодня. Може навіть більшою ніж бувало, бо ми є свідками тих страшних варварств, серед яких мусять жити ті, що їх позбавлено згаданих свобід та яких ми взялись визволяти. Та заважує тут ще й те, що американський нарід виявляє ще інше бажання. Він хоче бути для світа прикладом справжньої демократії. Це теж можливо заставило і д-ра Батлера говорити проти непотрібних обмежувань свободи.

Проф. Микола Чубатий.

Національне обличча Західної [illegible]

II.

Росія розуміє вагу Західної України.

Нинішна Росія добре розуміє на що їй потрібна така динамічна частина соборної України, якою є Західна Україна. Вона їй потрібна на це, щоб діставши її в свої руки назавжди підтяти можливість відродження українського народу як державної нації. Тому вона розвела величезну пропаґанду у світі та серед українців на еміґрації, щоб збаламутити тих, що не орієнтуються так добре у всіх подробицях української дійсности на Радянській Україні перед вибухом теперішньої світової війни, та щоб всякі перешкоди з українського чи неукраїнського боку спаралїжувати.

Девять літ перед теперішною війною майже застигло все українське життя в Совєтській Росії. Літературні, історичні, мистецькі журнали, що зачали розростатись в Україні перед 1930 роком, завмерли. Всі українїстичні науки, то є студії над українською історією, українським державним ладом в минулім, над українською культурою, над українським мистецтвом — або зовсім припинилися, або животіли сухітничо, проявляючи від часу до часу слабе життя, з цілком затроєною українською національною душею. Осередки українїстичних дослідів Історично-Фільольоґічний Відділ та Соціяльно-Економічний бувшої Всеукраїнської Академії Наук взагалі розвязали.

Академія займалася тільки національно безбарвними науками — природничими, інжінірськими — та стала пропаґандивною установою комунізму в Україні. Володіння „двох урядових мов" в Україні, російської та української, дійшло до того, що два роки до війни головний урядовий щоденник (чи не „Вісти" називалися) орґан Ради Комісарів України, себто Ради Міністрів „української держави", став друкуватися вже російською мовою. Ось так було до війни в так званій „українській державі".

Але вибухла війна, все зрушилося зі своїх основ. Зрозуміли в Москві, що Україна готова стати одною з центральних проблєм в замиренню світа, яка може бути видвигнена навіть ще в часі ліквідації війни. Отже треба світови та „хахлам", розсіяним по світі, забити баки і показати, що український нарід живе свобідним, рівнорядним життям в Совєтськім Союзі, та що може буйно розвивати свою культуру. В офіціяльних російських комунікатах стали в часі війни як гриби по дощі появлятися „українці" ґенерали, герої, журналісти, віце-міністри закордонних справ цілого Союзу. Дехто став навіть приїздити й до Америки на показ.

Наказали писати та дати про себе знати й зломаному Тичині, як й іншим українським поетам, що десь там ще заціліли та уратували своє життя. А яким то коштом сталося? Не згадуйте пане брате!

Українські літературні журнали, що не могли від років побачити денного світла в спокійні часи в Києві, нині мов на глум серед воєнної метушні ви[illegible] місяцях евакуації в [illegible]

Та що найважніше, розсилається їх по світу, як ось свіже розкішне видавництво „Україна". Для анґльосаксів видали недавно книжку з подібною ціллю „Правда про релігію в Росії". Дивіться хахли по всьому світу та поцмокуйте, яка то світла майбутність України під Совєтами; тільки дайте нам ще Західну Україну, а вона зажиє „таким самим щасливим життям" як Східна Україна.

Соборність — це мрія західних українців, але не соборність в тюрмі.

Немає найменшого сумніву, що одиноко правильною та справедливою розвязкою справи Західної України булаб її злука з незалежною Східною Україною або злука з принайменше такою федеративною Україною, в якій український нарід був би самостійним господарем на власній землі. Акт 22. січня 1919 р., себто злука Західної України зі Східною в одну Українську Незалежну Републику українського трудового народу, це ідеал західних українців впродовж 20 повоєнних літ. Той самий ідеал є напевно ще й нині. Однак західні українці хочуть соборности у такій українській державі, в якій український нарід був би дійсним господарем на власній землі. Себто, в якій він вибирав би свою владу хочби навіть комуністичну, колиб такої бажав. Не є ніякою українською державою ґеоґрафічна провінція, називана ще Україною, в якій ґубернатором та диктатором є насланий з Москви москвич Постишев чи Хрущов, для яких воля Москви є усім. В такій ситуації душі українського населення наломлюються на це, що воно неспосібне ніколи само собою рядити.

Соборність у такій совєтській провінції, де ще й правлять терором, є соборністю у тюрмі. А Західна Україна не бажає йти до нікого в тюрму. Вона бажає свобідного людського життя. Колиб таке життя стало нині неможливим спільно з цілим українським народом, то треба дати змогу хоч їй по людськи жити на своїй території. Західна Україна напевно ще й четвертий раз відіграє в життю соборної України таку ролю, яку вже відіграла три рази в українській історії, хоч деколи й була відлучена від Соборної України.

Історичне минуле Західної України.

А тепер про „історичний арґумент", себто таке твердження, що той чи другий край повинен належати до мене, бо колис[illegible] жав до держави моїх [illegible] арґументи є нині без вартости. Історичне право може ще мати якесь значіння як помічний арґумент тоді, коли за кимсь промовляє статистична більшість населення, або принайменше там, де є такі національні відносини, що ніхто не має більшости в тім краю. Колиж мова про Західну Україну, то це такий край, що є від перших історичних часів — українським; понад 500 літ без перерви належав він до української держави.

Так звана Західна Україна, край, за який йде спір поміж Росією та Польщею, це не ціла ще Західна Україна; вона без західного північного пояса. Умова Молотова та Рібентропа лишала поза Західною Україною при Польщі дві історичні українські землі — Холмщину та Підляше, з колишною столицею українського короля Данила Холмом та місцем його коронації на короля Дорогичином на Підляшу. По польськім боці лишився також північний скравок Белзчини та майже ціла Лемківщина. Правда, тільки Лемківщина, частинка Підляша та полудневo-східна частина Холмщини мають ще нині українську більшість населення; решта це землі вже нині з польською більшістю, отже спольщені. Історичне право промовляє й там за українцями, але статистичне за поляками.

З Полісся тільки полудневий скравок прилучила Совєтська Росія до Совєтської України, решту українського Полісся прилучили до совєтської Білоруси, нині вже цілком змосковщеної провінції.

Спірна між Росією та Польщею Західна Україна це тільки Волинь зі скравком Полісся та українська Галичина без західних своїх погранич. **Волинь** від кінця передісторичних часів, впродовж повних 500 літ історичних часів належала до української держави, спершу до київської, потім до Галицько-Волинської. Потім впродовж майже дівіста літ ця країна належала як федеративна частина, пізніше тільки автономічна провінція Литовсько-Руської Держави. По 700 літах життя українським державним життям Волинь 1658 року в так званій Люблинській Унії перейшла під панування Польщі, де була понад двіста літ. Року 1795-го, в часі так званого третього розбору Польщі, Волинь дісталася під володіння Росії, де була 122 роки аж до повстання Української Держави 1917 року. В мирі ризькім 1921 р. відлучено Волинь від України та прилучено її до Польщі.

Галичина ві[illegible] передісторичних часів належала до української київської держави, потім Галицько-Волинської, разом впродовж 500 літ. Тільки західній її пояс, так звані Червенські Городи, переходив кілька літ за часів Володимира та Ярослава з рук до рук. Року 983 ці Червенські Городи здобув св. Володимир від Польщі та границю держави опер аж на ріці Вислоці, на захід від Ряшева, Переворська та Коросна. Червенські городи по 37 літах перебування в складі української держави хвилево на кільканацять літ відібрав польський король Болеслав Хоробрий, але вже Ярослав Мудрий наново прилучив їх до України, де навіть заложив місто Ярослав. Червенські городи приняли християнство східного обряду та стали культурною частиною української землі, де теж вони належали впродовж більше ніж триста літ, як частина Галичини. З виїмкою міст Перемишля та Белза умова Молотова та Рібентропа лишала ці давні Червенські городи по боці Польщі. Галичину по упадку Галицько-Волинської Держави Казимир Великий прилучив до Польщі (1349-1372), потім той край на 15 літ заняли мадяри. Аж 1387 року Галичина перейшла під панування Польщі на неповних 400 літ (1387-1772). По першім розборі Польщі 1772 вона дісталася під панування Австрії та по 146 літах (1772-1918) вернула до української держави 1918 р. По українсько-польській війні поляки добули Галичину в липні 1919 року, але до Польщі не позволили її прилучити аліянти, бо вважали, що це противне праву про самовизначення народів. Доперва так звана Рада Амбасадорів 14. березня 1923 року позволила Галичину, окуповану Польщею, влучити до Польщі, де вона перебувала до теперішної війни.

Як бачимо, то найдавніше

(Продовження на ст. 3-тій)

ІВАН ФРАНКО

Борислав Сміється

(Повість)

93)

— Синку, синку, лиш того мені не кажи! Все, що хочеш, лиш того мені не кажи, що я тебе не люблю.

— Ба, як же маю не казати, коли ви всьому мойому лиху винні, а тепер і порадити не хочете, як з того лиха випутатися.

Бідна Рифка билася, мов риба в саку. Вона так рада була подумати і придумати щось дуже-дуже мудрого для свого сина, але її недужі, надламані і блудні думки мішалися і розлазилися без ладу і складу, — вона прибирала тисячі рад, одну за другою, і, не висказавши нічого, відкидала їх, видячи, що всі ті ради безумні і зовсім не ведуть до цілі.

— Ти, ти, синку, піди до нього і проси його... або ні, ліпше намов деяких ріпників, щоб його добре вибили... або ще ні, найліпше би було трутити того поганця де з моста в воду... або ні... ох, що то я хотіла сказати...

— Дурні ви, мамо!

Рифку врадувало те слово, воно зняло з неї страшний тягар — думання.

— А видиш, синку, я тобі казала, що я нічого путнього не придумаю, бо я дурна, синку, дуже дурна, як стовп, як туман вісімнадцятий! Ох, моя голова, моя бідна дурна нетямуща голово!

І Рифка тяжко заридала, сама не знаючи, чого.

Нараз вона стрепенулася, живіша іскра заблисла в її оці.

— Сухай, синку, що я придумала!

— Що таке?

— Він казав, що має інші види з донькою, певно, за багача якого хоче її дати.

— А певно.

— Якби він був бідний, то дав би доньку за тебе.

— А певно.

— Ну, а хібаж то така велика річ з багача зробити бідного?

— Невелика.

— І я так думаю. Піди вночі й підложи вогонь під його кляту фабрику, все його багатство за годину з димом піде, і донька буде твоєю!

Ґотлібові очи заятрілися рішучим огнем.

— Добре кажете, мамо! І я сам так гадаю! Дякую вам!

І він побіг з покою, оставивши Рифку саму з її думками.

Вона зразу сиділа безсильна, втомлена незвичайною працею думок, сиділа і всміхалася, що ось яку то мудру раду дала вона синови. Лице її в тій хвилі мали вираз того ідіота, що регочеться, відтявши голову свойому улюбленому котови.

Але не довго тривав той ідіотичний супокій. Ні відси, ні відти налетіла ясніша хвиля, Рифці разом ясно стало, в яку бездонну пропасть попхнула вона свого сина, їй разом показалося, що її син підкрадається з засвіченим віхтем під якийсь високий, темний будинок, що підпалює його, втікає, його ловлять, бють, кують у кайдани, вкидають у якусь глибоку-глибоку підземну вогку яму, і вона в страшній розпуці вхопилася за голову обома руками і, микаючи на собі волосся, скрикнула:

— Мій сину! Мій сину! Вернися!

Але Ґотліб був уже далеко і не вернувся.

XX.

І знов побратими зійшлися на нараду в Матієвій хаті. Мов з хреста зняті, сходилися вони, мов розбиті засідали вони на лавах, з похиленими очима, не сміючи зирнути один на одного, немов то вони були винні тому нещастю, котре постигло цілу робітницьку громаду. А вжеж найдужче подався Бенедьо. По його впалих, помутнілих очах, по його пожовклім, аж зеленім лиці, по його надламаній, похиленій поставі, по безсильно обвислих руках видно було, що вся сила його життя підтята, що усміху не буде на тих звялих устах, що він жиє вже немов чужим, позиченим життям, що робітницьке нещастя вбило, роздавило його. Скільки він перетерпів у тих двох днях! З яким болем виривав він із свого серця одну за одною золоту надію! Перша хвиля, коли вони з Матієм побачили, що двері незамкнуті, а опісля, мов якою зловіщою рукою перті. переконалися, що скриньки нема, — та перша хвиля, то була, певно, найтяжча, найстрашніша хвиля в його життю. Всі сили разом опустили його, все тіло так і застигло на місці, вся память погасла, він стояв мов паль, і не міг поворухнутися. Звільна ажень вернула його память, щоб тим тяжче мучити його. Що скажуть робітники? Що скажуть побратими? Чи не буде найперша їх думка така, що оба вони, підкуплені підприємцями, видали їм касу? Та страшна думка вогнем палила його серце. І воно зовсім легко може бути, — шептав йому якийсь злорадний, упертий голос, — адже два нас у хаті, вилому нема ніякого, сліду ніякого, — очевидна річ, що взято скриньку при нас і на нашім свідомі! І я — зрадник! Я, що ціле своє життя, цілу свою душу вложив у ту справу, я мав би причинитися до її повалення!...

І хоч тогож таки дня Мортко сам, голосно й регочучись, признався перед Матієм і перед іншими робітниками, що це він викрав касу, що вона находиться в далеко безпечнішім сховку у Германа і що „хто хоче, най йде мене скаржити, то ще сам піде до діри за недозволені складки", то від цього признання не полегшало Бенедьові. Думка його виходила чимраз нове терня, котрим могла все наново ранити свої власні кріваві рани. Хто бачив під нас робітницької змови охочого, невтомного, радісного, все задуманого і все готового радити іншим і додавати відваги, а хто бачив його тепер, нужденного, скуленого, тремтячого, той був би подумав, що це або не той чоловік, або він пребув яку тяжку недугу. І Бенедьо справді перебував тяжку недугу, з котрої сам він те бачив, виходу для нього не було.

(Дальше буде).

Від Союзу Українських Канадійських Вояків за Морем

Листопад, 1943.

КОМУНІКАТ Ч. 5.

1. Домівка С.У.К.В. в Лондоні.

Старання Союзу Українських Канадійських Вояків отворити Дім для Українських Вояків в самім центрі Британської Імперії увінчалися успіхами. Будинок вже є, — гарний, відповідний для наших вимог. Канадійська Головна Військова Команда одобрила наші старання та обіцяла всяку моральну піддержку. На жаль, матеріяльної допомоги не можемо сподіватися і тому ми змушені майже цілковито числити тільки на фінансову піддержку від українців в Канаді.

Ви, піонири, що колись будували Народні Доми та Інститути, Ви, що організували товариства, церковні громади та просвітні інституції, знаєте, скільки з тим всім труду вяжеться та які початки трудні. Помножіть ці труди через десять, додайте до того, що ми всі при військовій службі, порозкидані по всіх сторонах Великої Британії, та що тут цілком неможливо устроювати базарі, представлення та інші підприємства на збірання фондів, то зрозумієте хоч трохи, серед яких обставин Генеральна Управа СУКВ мусить працювати. Ми не можемо тут збирати фондів, та Ви можете нам в цім помогти. Домівка буде нас коштувати від трьох до пять тисяч долярів річно — саме утримання і провадження. На початок, коли треба постарати меблів, харчів, води, електрики і т. п., кошти будуть більші.

Офіційне отворення нашого дому відбудеться підчас Різдвяного Зїзду. Уявіть собі, що [illegible] і пришліть свою лепту. Молоде Сестри і Браття — колядуйте цього року на утримання Дому для Українських Вояків в Лондоні. Всі жертви просимо слати на руки Комітету Українців Канади в Винніпеґу.

Ви вже нераз читали в українській пресі вісті та заклики від поодиноких членів СУКВ. Коли думаєте, що ті, що покинули дім, родину та все найдожче і пішли боротися за волю, заслугують на Вашу допомогу, то просимо, дайте її негайно. За місяць-два може бути запізно.

2. Заклик до молоді.

Наші батьки вже нам багато допомогли й ми віримо, що ще багато поможуть і будуть помагати. До молоді ми шлемо заклик за спеціяльною допомогою — на літературно - освітній ділянці. Нам треба книжок до бібліотеки. Треба, щоби хтось передплатив на адресу нашої домівки кожний український часопис. Нам треба допомоги на видавничий фонд на дальше видавання нашого організаційного часопису для вояків. Треба фондів на канцелярійні видатки. Збірайте постійно на організаційний і видавничий фонд СУКВ.

3. Посилки з Канади.

В попередних комунікатах ми подали інформації, як посилати пакунки з Канади для Союзу. Все це просимо тепер вважати за змінене. Надальше просимо всі пакунки, призначені для Союзу, слати на адресу:

Ukrainian Canadian Servicemen's Association,
218 Sussex Gardens, Padington W. 2
c/o Assistant Director Auxiliary Services,
17 Cockspur Street (Trafalgar Square), London, S. W. 1.

Звичайну кореспонденцію, як листи, часописи і т. п. можна адресувати:

Ukrainian Canadian Servicemen's Association,
218 Sussex Gardens, Padington, London W. 2.

Листи до членів заряду можна дальше посилати прямо, як попередно, але треба мати на увазі, що котрибудь з них може колибудь бути перенесений в інші сторони і відповідь може через те запізнитися. До цієї пори ми вже стратили чотирьох, що виїхали в дальші сторони, а саме: бувший секретар В. Керелюк, касієр Л. Войціхівський, член комітету А. Николюк, член комітету В. Свистун.

4. Різдвяний Зїзд.

Різдвяний зїзд відбудеться в днях 5, 6, 7, 8 і 9 січня. Святий Вечір і Різдво святкуємо з братами-земляками в Манчестері. Другий і третий день Різдва святкуємо в Лондоні при допомозі Кенедієн Салвейшен Армі.

За Генеральну Управу Союзу Українських - Канадійських Вояків за морем:

Б. Панчук, голова; **М. Турянський,** місто-голова; **А. Хрептул,** секр.-касієр; **С. Колин,** місто-секретар й історик; **Г. Козіцький, Й. Хома, Н. Николюк, С. Давидович, Анна Креплів** — комітет.

(Продовження зо сторони 2.)

історичне право до Західної України має український нарід - господар старої київської та Галицько-Волинської держави. Як сильне це право видно з того, що не взажаючи на довголітнє чуже панування Західна Україна зберегла українську більшість населення, хоч були вікові старання той край спольонізувати. А це, що нація на цій землі є українська більшість — є рішальне. Про статистичні відносини на Західній Україні буде мова в наступній статті.

(Кінець буде).

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ЯК РЕАГУВАТИ НА НАХАБСТВА?

Як хто пильно приглядається українському життю в Америці, той мусить завважити збільшену активність з большевицького боку.

Тим я не хочу сказати, що от наші люди вже переходять до комуністичного табору, чи те, що щораз більше з них читає большевицьку газету. Або, що щораз більше наших людей „тримає" з большевиками, себто з російським пануванням над Україною, включно з західно - українськими землями. Я тільки стверджую, що комуністи пробують знов старих штучок, щоби розбити або принаймні ослабити наше громадське життя. Вони знов пробують напихатись нашим людям і організаціям з своїм співробітництвом.

Якби тут малося до діла з чесними американськими громадянами, що мають в цьому тільки загальне добро на приміті, себто в першу чергу добро Америки, то, на мою думку, можнаб пробувати навіть шукати способу такої співпраці. Та, як знаємо, дехто вже шукав і пробував. А вислід з цього тільки такий, що люди переконуються наочно, що навіть в таку добу як теперішня, з комуністами співпраця не можлива. Бо щоб вони не робили, то видно як на долоні, що не про Америку вони дбають і не Америкою вони дорожать. Не американські ідеали їм дорогі, та й не на Вашингтон звернені їхні очі. Їм дороге тільки те, що виходить з комуністичного центра. У них критикувати і лаяти можна усіх в цілому світі — крім одного комуністичного центра. У них помиляються усі — крім комуністичного центра.

Ось так є з українськими большевиками в Америці, чи взагалі з комуністами. Тільки що українські комуністи, то найревніші слуги комуністичного центру. Звичайно як яничари... Та булиб вони собі чим хочуть, якби не те, що взялись використовувати своє, як вони думають, сприятливе положення в Америці на те, щоб знов на всі лади, і то постійно день за днем, повторяти тисячі разів старі брехні про українське народне життя в Америці, про наші народні установи та часописи, як і про тих, що в них працювали і працюють, а й досі не схилили чола перед большевицькою диктатурою. Отже знов цькують з новими зусиллями проти тих, що не визнають, що єдина правда в світі тільки та, що виходить з Кремлю.

Знаю, що ми не маємо таких великих засобів до боротьби з ними, як вони їх мають для своїх акцій і підприємств. Їм до услуги весь комуністичний апарат в Америці з усіми явно чи скрито комуністичними видавництвами, організаціями, представниками. На всі їхні акції, явні чи закриті, знаходяться завжди люди, теж явні й закриті. І знаходяться фонди на таку роботу. А те все можна добачувати кожного дня і на кожному кроці.

Ось того всього немає в нас, щоб оборонитись так, як треба, себто відбивати усі ті напади і клевети. Але з цього не виходить, що большевики через те вже такі сильні, що те все, що вони брешуть, дійсно в Америці заважує. Воно навіть не заважує на українському життю в Америці. Тому і не треба нам надто хвилюватися, коли большевицьке нахабство пробує наново вертіти і нас застрашувати і розбивати. Кричать: „нові обвинувачення з боку американців", чи щось подібне! Але це все роблять і кричать — комуністи. Тому далі пильнуймо спокійно свого. Далі сповняймо чесно й вірно наші громадянські обовязки, як це було досі, бо це найкраща відповідь.

Ще скажу, що в моїй місцевости люди замикають комуністам губи дуже простим способом. Як большевики їх підходять, щоб добути гроші, якими вони розпоряджалиб, то наші зараз питають їх: „А скільки ви закупили воєнних бондів для оборони Америки? Ми збираємо списи і хотілиб знати, чи кожний в нашій громаді сповняє якслід обовязки". Бо як большевики пхаються до якоїсь громади, то й їх треба питати, що вони дають в першу чергу Америці, а потім як переконаємося, що вони під тим оглядом „ол райт", то можнаб остаточно поговорити і про інші справи. Так принаймні думали в нашій громаді. Та скоро показалось, що большевики про Америку не мають охоти говорити. Замісць відповіди, скільки купують воєнних бондів, кажуть, що тепер Вашингтон і Москва та Рузвелт і Сталін то є одно й те саме, бо всі погодились. Кажуть далі, що тому і не можна говорити про ніяку Україну, бо то є проти президента Рузвелта і Гола, та проти Чорчила.

Певно, що всі ми добре розуміємо, яка зайшла згода і щодо чого. Та ми ніколи досі не чули, щоб наш уряд заказав кому говорити про те, що й українському народови належить воля, та що й він повинен по справедливости дістати такі права, як їх признається іншим народам в Европі. Ніколи не повіримо, щоб могло статись таке, щоб американський нарід не став в обороні гнетених і поневолених. Ось тому не слухаймо того, що нам пробують втовкмачувати большевики.

А. Ч.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

ДЖЕРЗІ СИТІ, Н. ДЖ.

Свято 25-ліття Української Державности.

Українська громада в Джерзі Сити гідно відсвяткувала в дні 12. грудня свято 25-ліття Української Державности на рідних землях панахидою в українсько-католицькій церкві Св. Петра та Павла та святочним концертом. Панахиду за поляглих героїв за волю України відправив в полудні по Службі Божій місцевий парох о. радник Володимир Лотович.

На годину 4-ту пополудні назначено святочний концерт в салі Українського Народного Дому, на який зібралося поважне число громадян з Джерзі Сити та з околиці.

Святочний Концерт відкрив промовою отець парох В. Лотович, в якій порівнав Український Перший Листопад з американським святом Четвертого Джулая. Хоч українська держава впала — говорив промовець — вона все є конечністю для Східної Европи, коли в ній має направду запанувати демократичний порядок та дух ідей Линколна.

Першу частину концерту виповнили діти місцевої церковної школи. Співи та декламації дітвори: Л. Тхіра, І. Липового, Е. Баран та Е. Шимона дали доказ, що Сестри вчительки працюють корисно та виховують дітвору в пошані для минулого їх батьків в Европі.

Два рази виступав місцевий мішаний хор ім. Лисенка під управою диригента В. Ґелі. Хоч як нині проріджені ряди молоді, що пішла служити Дядькови Семови, хор доповнений співаками ветеранами удатно відспівав кілька патріотичних українських пісень та щедрівку.

Атракцією концерту був спів [illegible] Ковальської та святочна промова гром. Ярослави Чубатої, обох з Ню Йорку.

П. Люба Ковальська відспівала кілька пісень укладу П. Углицького та М. Гайворонського при фортепіяновім супроводі піяністки Олі Дмитрів. Гарний сопран співачки та вдатний дострій піяністки давали милу заокруглену артистичну появу.

Гром. Ярослава Чубата виголосила головну святочну промову. Бесідниця накреслила образ духовости українського недержавного народу перед Першим Листопадом як „Івана без роду, Івана без долі" — як співав поет Чарнецький. Радикальну переміну викликав у духовім житті західних українців зрив Першого Листопаду 1918 р. та недовге державне життя українців.

Колишній львівський „австрійський русин", що як вірний тиролець сходу досі боровся за чужу справу, тепер продовж останніх двадцять літ бореться з правдивим героїзмом за волю України. Перехід УГА за Збруч поширив горизонти західних українців та зробив з них практичних соборників. Самостійництво та соборництво увійшли вже в кров молодшого покоління західних українців. Ці ідеї стали засадами виховання в родині та у цілому громадському життi. Ніякі жертви вже нині не страшні для молодого українського покоління, щоб роботу батьків довести до успішного закінчення, добути повну волю українській батьківщині.

Промову вислухали зібрані зі скупченою увагою та прийняли її сердечно як свіжий подих з рідної землі.

Старанно підготоване свято робило симпатичне враження в цілости. Зачалося воно відспіванням американського національного гимну, закінчилося українським гимном. Оба гимни присутні відспівали стоячи з належною повагою.

Збірка уряджена на Нешенел Вор Фонд принесла понад $83 на цю корисну американську ціль.

Місцевий Громадянин.

ЧЕСТЕР, ПА.

Дитяче Свято.

В неділю дня 19. грудня 1943 року, діти Української Рідної Школи відсвяткували в галі Українського Народного Дому традиційне свято св. Отця Николая. Свято відсвятковано відіграннням представлень в англійській та українській мовах, а на закінчення відбулася роздача дарунків.

Перша дія в англійській мові, під наголовком „Кристмос ін да Каблер Шап" написана панею О. Дж. Гербрехт. Друга дія в українській мові під наголовком „Просьби до св. Отця Миколая", написана о. Омеляном Мицикoм.

Головні ролі мали діти.

Виставу підготовляв парох о. Мицик. При піяні акомпаніював Володимир Матис, а Віра Матис наспівувала до мікрофону американські коляди.

Вистава перейшла з гарним успіхом. Святкування таких свят дає можливість виховати молоде покоління в любові і пошані до українських традицій.

Присутній.

ПЛЯНИ ПРОТИ - ІНВАЗІЙНОЇ ОБОРОНИ В БРИТІЙСЬКИХ РУКАХ.

СТОКГОЛЬМ. — Данська пресова агенція подає, що британці відай дістали в свої руки пляни німецьких проти-інвазійних фортифікацій на данському острові Ютляндії. Агенти Ґестапа розслідують сензаційну вістку, що ці пляни повіз британцям один данський офіцир.

ФЕДЕРАЛЬНА ЗАБЕЗПЕКА ЗДОРОВЛЯ ПІСЛЯ ВІЙНИ

НЮ ЙОРК. [illegible] прийде до примусового забезпечення здоровля у федеральних агенціях обезпечень. До такого висновку прийшов професор медицини в Коломбійському університеті д-р Ернест Бовс. У конґресі вже готовий відповідний законопроєкт Вагнера-Морія-Динджела.

Нема бизнесу.

Це було в тих часах, коли то всюди по малих містечках закладали банки, хоч не було та те бизнесу. Тому й не було в них часто роботи. Та урядовці мусіли відбути якось свої години.

Одного дня за весь час урядування ніхто не приходив до банку. Директор нудився, чекаючи третьої години. На щастя, вона прийшла. Посилає молодшого канцелярійного робітника, щоб замкнув двері, бо вже час іти домів. Вертається молодший бюровець і так каже: „Нема потреби замикати. Дверей і так не отворяв ніхто ще від рана".

ЗЛОВИВСЯ.

Член Пайкової Ради для газоліни дістав аплікацію від лікаря з вимогами великої кількости газоліни. Не знаючи, чи справді лікар потребує стільки, скільки подав на аплікації, директор рішив випробувати доктора. Телефонує до нього:

— „Докторе, моя донька хвора, приїздіть як найскорше!"

— „Дуже мені прикро" — відповідає лікар — „але я до приватних домів не їзджу".

Очевидно, лікар не дістав газоліни.

Володимир Радзикевич.

Іван Вагилевич, як герой польської повісти

Іван Вагилевич, колись ідейний товариш Маркіяна Шашкевича, член „Руської Трійці", був мрійником, фантастом і романтиком, не тільки у своїх поетичних і наукових творах, але і в житті. Ця його мрійлива, запальна, поетична вдача була головною причиною його життєвої трагедії: дивних високів і любовних пригод. (Про що писали Головацький і Свистун).

Після безжурних дитячих літ (уродився 2. вересня 1811 р.), які провів як син священика в Ясені над Лімницею, пішов у сьомому році життя до Бучача, до нормальної школи ОО. Василіян. Відси перейшов до гімназії в Станиславові, де покінчив у 1828 р. шість гімназійних кляс. У тому році осінню й записався на „фільософію". На „фільософії" замість двох літ просидів сім, займаючись поезією, археольоґією, етнографією та біольоґією та їздив на наукові прогульки.

У 1839 р. покінчивши теольоґію, не дістав свячення, бо був під поліційним доглядом і духовна влада закидала йому неприхильність до унії і мале зацікавлення духовними справами. У тяжкій матеріяльній скруті скористав Вагилевич із помочі графа Йосипа Дунін-Борковського, що дав йому мешкання, одіж і харч і тоді почав вести безжурне, безладне життя. Борковський увів Вагилевича в польські аристократичні кола, і — на думку Головацького — збив його спантелику, впевняючи його, що він „ґеніяльна людина, світоч над світочами та в додатку красень над красенями", в якому закохані всі аристократки". Вагилевич повіривши, що може бути львівським [illegible] ном", „просиджував цілими годинами перед дзеркалом, робив різні приманливі прически й любувався своїми чорними очами". Закохавшись в якійсь польській аристократці з синіми очима й русявим волоссям, якої не бачив, на імя Юлія, Вагилевич почав писати до незнайомої панни листи та любовні сонети, які граф начеб то передавав самій Юлії. Вагилевич діставав через руки пань, що забавлялися інтриґою Борковського, любовні листи від Юлії і тією самою дорогою слав гарячі відповіді віршом і прозою до жінки, якої не... було. Але вкінці зродилися в нього сумніви, Вагилевич забажав побачити предмет своїх мрій. Тоді Борковський сказав йому, що Юлія у визначений день буде в костелі Єзуїтів разом із своєю тетою й мачухою. Вагилевич пішов до костела та нишком приглядався їй. Потім Борковський повідомив Вагилевича, що Юлію вивезли до Кривчич і скрили перед ним на хуторі. Вагилевич підкрадався під хутір, але служба прогнала його. Після того Борковський порадив Вагилевичеві післати Юлії заручиновий перстень і Вагилевич так зробив. У заміну отримав перстень від неї.

Хоч вістки, що їх подав Головацький треба приймати з деяким застереженням, всеж відомо, що Вагилевич у тих саме часах переживав якусь любовну драму. На це вказують листи й уривки листів невідомої ближче пані з Кракова з 1845 р., що зберігаються в бібліотеці Народного Дому та що їх надрукував Свистун у „Вістнику Н. Д." за 1906 р.

Після таких сумних життєвих досвідів познайомився Вагилевич із дівчиною - сиротою, Аталією Пекарською, одружився з нею, наладнав свої взаємини з консисторією, висвятився і дістав парохію в Нестаничах. У 1848 році покинув без дозволу духовної влади своє становище і вступив до польської революційної ґвардії. Тоді зачав видавати журнал „Дневник Рускій" на дорученя й за підтримкою польської аристократії. Але повстання Австрія здушила. Вагилевич полишився без хліба. Він просив духовну владу повернути йому парохію, а коли влада зажадала від нього перевести реколекції, перейшов на протестантизм. На початку 1851 р. дістав працю при бібліотеці Оссолінських у Львові, але і тут скоро звільнили його з того становища, як... протестанта.

Прийшли нові злидні. В 1862 р. після смерти Дениса Зубрицького отримав місце директора при міськім архіві львівського маґістрату. Помер у 1866 р. Львівське „Слово" помістила такий некрольоґ: „Дня 10. лат. травня помер Іван Вагилевич, знаменитий письменник, колись український (руський), тепер польський, мовознавець і бібліотекар, славнозвісний цілій Славянщині, проживши 55 літ трудящого життя. Покійний мав великі заслуги для нашої літератури виданням своєї української (руської) граматики, безперечно одної з найкращих, і збиранням українських народних пісень ще перед памятним 1848 роком. Його діяльність після того обернулася більше на користь польської літератури, де він найбільше заслужився при новому виданні словника Лінде, що вимагає докладного знання української (малоруської) й російської мови. Покійний полишив жінку й діти на — [illegible] противно: Аліянти уста-

В часах, коли Вагилевич працював при бібліотеці Оссолінських, пізнав його польський письменник, Ян Захаріясевич, автор відомої у свій час повісти про рід Шептицьких п. н. „Сьвенти Юр". Захаріясевич живо зацікавився постаттю Івана Вагилевича. Цьому зацікавленню дав вираз у статті „Муза чи Медуза" (Картка з моїх вспомнень), яку помістив в альманаху „Для Стрия" в 1886 р.

Захаріясевич просидів 4 роки у вязниці в Шпіцбурґу, де писав поезії, потім студіював літературу, історію, естетику, математику. У Львові задумав написати історичну драму. В Оссолінеум знайшов згадку про якусь ворохобню в Карпатах і про провідника повстанців страченого у Кракові — верховинця Муху. Образ Мухи не давав йому спокою. Шукаючи матеріялів звернувся за порадою до вченого А. Бельовського, а той справив його до свого приятеля і помічника: „Поїдете — сказав — до саду заведення; там праворуч буде павільончик, де мешкає Іван Вагилевич".

Після короткої характеристики наукової діяльности Вагилевича, якого називає „знавцем передісторичних часів", з гумором розказує Захаріясевич, як він уявляв собі цей павільончик, де працює людина, що заслужила собі на вигідне приміщення й достаток. Тимчасом замість павільончику побачив „домик чи радше руїну, де на стінах вкритих грибом від часів Кривоустого не було вже вапна". У кімнаті огнище в купах румовища вказувало, що колись тут була кухня. Крізь брудне вікно з трудом продиралося світло. Стіни були обдряпані, не було підлоги, тільки кусники цеґол. На тапчані сперто кінець негибльованої дошки; другий кінець спочивав у цеглах з розваленої кухні. На дошці лежали вилинялі книжки і цілі стоси паперу, записаного дрібним маком. За столом сидів блідий, низький мужчина з гладко виголеним обличчям. Мав на собі натований шляфрок, колись критий якоюсь бавовняною матерією. Тепер покриття щезло; полишалася тільки вата, що трималася на сірих нитках. Автор описує враження, яке зробила на ньому ота обстанова і людина. Його всі поетичні мрії розвіялись і на місці героя Мухи виринула постать Вагилевича. Вагилевич дав Захаріясевичеві багато цікавих пояснень, але він його вже не слухав. Пощо — подумав собі автор — із давних віків добувати непевного героя, коли осьтут стоїть правдивий герой наших часів. Чи постать людини шляхотних аспірацій, що ломиться із страшною турботою життя і не зважаючи на те, не паде під тягаром, не гідна авреолі першого героя?

Постать Вагилевича зацікавила Захаріясевича з психольоґічного боку і він написав повість „Учений", яка появи- [illegible] лася з прихильною критикою.

Вагилевич — Роберт у повісти Захаріясевича*) — це син бідних батьків, що дістається на двір дідича і виховується у панському середовищі. Тієї ласки досягає за те, що вирятував життя маленький доньки пана Калясантого, Камілі. Це мрійник, фантаст із буйною поетичною уявою. Разом із сином свого добродія, Казимиром, учиться у школах, перевищаючи свого ясновельможного товариша талантом і пильністю. Одначе „чим більше збагачує свій ум наукою, високими думками, чим більше загріває своє серце до гарних, високих, гарячих поривів та чим більше росте в опінії своїх товаришів, тим більше занедбує світові вимоги..." Панна Каміля після повороту із заграничних шкіл у тиху карпатську закутину грається з молодим чорнявцем, але її батько, що застає Роберта перед донькою на колінах, уміє вказати йому на суспільну прірву. Роберт виїзджає до Львова і в науці шукає розваги й забуття. З бігом часу „його постать похилилася, згорбилася унаслідок просиджування над книжками, одначе обличча дивно вишляхотніло, темні сині очі кидали блиск якоїсь меляхолії й туги..." Він пише поезії, студіює право, живе самітно, бо власне громадянство його не розуміє... На його столі довга піраміда книжок і зшитки з синього паперу, старанно зложені й записані дрібним письмом... Якийсь аптикар дає йому лекцію. Роберт має вчити доньку землевласниці, що має пів міліона маєтку, Юлію (імя — ідентичне з імям, що його подає Головацький). Але ні старинні хроніки, ні стирти записаного паперу не всилі запобігти природним вимогам життя. Гарна учениця розбу- [illegible] українські думки й питається, чи він розуміє її музику. На це він відзивається: „Якжеж би я її не розумів? Я-ж виссав її з молока своєї мами". Щойно тепер виявляється, що Роберт — це українець. Тимчасом пан Калясантій банкротує. Його син, приятель Роберта, забирається до праці. Роберт у великодушному пориві виріка́ється особистого щастя, коли дізнається, що його приятель кохає Юлію. Усі його мрії розвіваються. „Усе те, — говорить він — на чому я будував мої мрії, розприслося, як весняні леди. Моя праця не принесла мені ніяких овочів, моя наука — це талант у землю закопаний, громадянство мене не знає, бо мої думки промайнули поруч нього, а почування мого серця випалилися в країні мрій, куди ніхто за мною не настиг. Жив я самітним серед світу, бо здавалося мені, що цей світ буде колись шукати за мною, що прийде до мене з пальмою нагороди за моє мученичє життя, тимчасом я пройшов серед тих, що мене не знали й не розуміли..." Пригноблений і зневірений він перериває правничі студії, уникає знайомих і спроваджується під личаківську рогачку у затишшя цвинтарних мурів. Палить свої поезії, присвячуючи всю свою увагу студіям передхристиянських часів. Займається траками й даками, варягами і славянами та „славянськими членами заселює дві частини старого світу". Юлія виходить заміж за Казимира, Каміля за якогось графа.

У своїй повісти, дуже популярній у композиції, хоч багатій у вишукані ситуації, рефлексії автора та риторичний патос, старався Захаріясевич збагнути та вияснити стан тієї психічної депресії, яку помітив у Вагилевича при зустрічі з ним. Вияснив це по своєму розумінні, вишукуючи в уяві різні її причини. Але своїй повісти не дав влучного й випрацьованого наголовку. Багато влучніший для всієї праці Вагилевича та цілої його трагедії був би наголовок: Змарноване життя.

*) Захаріясевич теж був українцем зроду.

ВИКРУЧУВАВСЯ ВІД ВІЙСЬКОВОГО ПОБОРУ.

У Ню Йорку арештовано оноді 37-літнього Ганса Фон Ґонтарда, що має одідичити великий броварський маєток, за те, що, мовляв, він викручувався від військової служби. З ним арештовано чотирьох інших людей, між ними одного лікаря, німецького втікача, котрому уряд закидує помагання Ґонтардови фальшивими заявами про його здоровля.

ПРАЦЮВАТИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, ЦЕ, В ПЕРШІЙ МІРІ, ПРИЄДНУВАННЯ ДО НЬОГО ЯКНАЙБІЛЬШЕ НОВИХ ЧЛЕНІВ.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

NEW HAVEN, CONN. — There will be a meeting of the members of UNA Branch 414, on :Thursday, December 30, 1943. It will be held at 93 Kensington St., and will start at 7:00 P. M. We urge all members to attend. — Eileen Gwostz, Pres.; Helen Breziki, Sec.

НЮ ЙОРК, Н. Й. — Бр. св. Володимира, від. 130. повідомляє своїх членів, що річні збори відбудуться в пятницю, 31. грудня, в гали 30 Іст 7. вул., в годині 8. ввечір. Просимо всіх членів, а особливо тих, котрі не дуже часто показуються, щоби прийшли бодай на річні збори. Вашим обовязком є не тільки платити, але також брати участь у всяких нарадах. На зборах буде звіт уряду за цілий рік, вибір уряду на 1944 рік, справа 50-літного ювилею У. Н. Союзу, справа 40-літного ювилею нашого Братства та інші важні справи, що вимагають присутности всіх членів. — І. Серединський, рек. секр.

НЮ ЙОРК, Н. Й. — Українське Національне Запомогове Товариство „Дністер", від. 361, повідомляє своїх членів і члениць. що виборчі збори відбудуться в пятницю, 31. грудня, в годині 7. ввечір, в парох. галі св. Юра, 217 Іст 6т вулиця.. Кожний член і членниця повинні обовязково бути на цих зборах на час, бо маємо важні справи до вирішення — перед вибором уряду. Члени і членниці, котрі інтересуються і дбають про Товариство, повинні не жалувати часу, а прийти на ці так важні збори і вислухати звіту урядникві. — За уряд: С. Ковальчук, предс.; П. Кучма, фін. секр.; М. Малетич, рек. секр.; І. Галичин, кас.

НЮ ЙОРК, Н. Й. — Українське Братство св. Андрея Первозванного, [illegible] цю, 31. грудня, точно в годині 8. ввечір, в парохіяльній галі св. Юра, 217 Іст 6. вулиця. Просимо всіх членів прийти на ці збори якнайчисленніше, бо будуть дуже важні справи до полагодження; також буде спраоздання з приходів і розходів за цілий рік та вибір уряду на 1944 рік. — За уряд: К. Верескля Предс.; Л. Фединяк, фін. секр.; Я. Цомпель, кас.; П. Зятик, рек. секр.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

Дня 26. грудня 1943 помер у 64. році життя

ДМИТРО ПЕРЕПЕЛЮК,

член Бр. св. Володимира, від. 130 У. Н. Союзу в Ню Йорку.

Покійний родився в селі Теляче, пов. Підгайці. Похорон відбудеться в пятницю, 31. грудня, з дому жалоби, 2674 Vyse Ave., Bronx, N. Y. — В. Й. П.!

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ І РЕДАКЦІЇ „СВОБОДИ"

Для справного і скорого полагоджування листування, в справах, що відносяться до редакції і адміністрації, просимо всіх читачів адресувати всі листи на імя „Свободи". Адресовані листи на імя котрогонебудь редактора, чи управителя, спричиняють не потрібну проволоку в полагодженню справ.

ТАРЗАН, ч. 894. Ціль на деревах.

Як пластун приніс вістку про наближення ворога, кожний вояк хотів іти воювати. Але Тарзан сказав строго: „Я піду самий. Час на велику атаку ще не прийшов".

Тарзан побачив, що вояки власне найшли своїх убитих товаришів. Він крикнув до них з дерева:

„Що сталося їм, станеться кожному з вас, як не покинете цього лісу! Це говорить Тарзан".

Очунявши зо здивовання, націсти почали стріляти на дерево, з котрого доходив голос Тарзана.